

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

УДК: 371

DOI: <https://doi.org/10.24195/ModernisationEP-2026-3>

М 74

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Протокол № 10 від 26 лютого 2026 року*

Рецензенти:

***Княжева Ірина**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Університету Ушинського;*

***Тягнирядно Євгенія**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ.*

М 74 Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти:
збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Одеса, Україна, 20 лютого 2026 року). Університет Ушинського. Одеса:
Бондаренко М.О., 2026. 372 с.

ISBN 978-617-8814-06-9

УДК: 371

*Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів.
Відповідальність за достовірність фактів несуть автори.*

ISBN 978-617-8814-06-9

- © Кафедра педагогіки Університету Ушинського, 2026;
- © Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, 2026;
- © Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax», 2026.

СЕКЦІЯ № 2: ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....118

1. Андреева Т.Г. Психологічні особливості та механізми керування емоційним станом підлітків118
2. Алаторських І.В. Профільне навчання української мови та літератури: шлях до особистісної самореалізації учнів 129
3. Вівсюк О.О. Логіка успіху: як знання математики відкривають двері до престижних професій 140
4. Волянська Т.М. Навчання зарубіжної літератури в умовах профільної старшої школи – сучасні виклики та можливості 147
5. Gilko A. Teaching english in profile secondary school: modern challenges and innovative approaches 157
6. Довганюк С.О. Профорієнтаційний потенціал уроків української мови та літератури в умовах профільного навчання 164
7. Демченко В.В. Формування в учнів профорієнтаційних компетентностей на уроках фізичної культури у процесі використання ігрових видів спорту 174
8. Данілова І.В. Дослідницько-пошукова діяльність дошкільників як умова формування їх пізнавальних інтересів 178
9. Du Jingyi The role of visual arts in developing ethnocultural competence of modern school students 191
10. Зубрицька С.П. Старша профільна школа як простір особистісного та професійного становлення 198
11. Захарова А.А. Розвиток старшої профільної школи в умовах сучасних освітніх трансформацій 205
12. Іванова І.В. Профорієнтація в початковій школі як важлива складова формування особистості учня 212
13. Калінчук Л.О. Психолого-педагогічні особливості формування світогляду учнів підліткового віку під впливом комунікаційних технологій 222
14. Кораблев В.В. Сучасна інтроспекція параметрів застосування освітньої робототехніки у розрізі STEM-освітньої моделі навчання 236
15. Люлька О.С. Ідеї та практики Нової української школи у викладанні мистецтва в профільній старшій школі 241
16. Мороз Н.О. Профорієнтаційна робота з учнями початкової ланки у Новій українській школі 251
17. Маркітан С.В. Сучасний урок географії в старших класах: від карти до життєвих рішень 259
18. Прокопенко Т.В. Психолог у статусі кар’єрного радника: реалізація концепції профільного навчання в Новій українській школі 265
19. Павловська Ю.М. Пізнання власних здібностей як основа ранньої профорієнтації учнів початкової школи 275

Довганюк Світлана Олексіївна,
вчитель української мови та літератури
Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради
Одеського району Одеської області

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

*Праця стає великою виховною силою тоді, коли вона входить
у духовне життя вихованців, дає радість творчості,
відкриває нову ціну людської гідності.*

Василь Сухомлинський

Актуальність дослідження. У сучасному світі профільна школа стає не лише освітнім інститутом, а й стратегічним простором соціалізації, самовизначення та професійного становлення учнів. Стрімкі зміни на ринку праці, тотальна цифровізація суспільства, розвиток креативних та інформаційних індустрій підвищують вимоги до компетентностей випускників, які мають бути здатними до швидкої адаптації, критичного мислення та здійснення свідомого професійного вибору. Особливо гостро ця проблема постає в старшій школі, оскільки саме в період профільного навчання учні формують системні уявлення про власні здібності, інтереси та життєві перспективи.

Профорієнтаційна робота, інтегрована в шкільний освітній процес, дає змогу поєднувати академічні знання з практичними компетентностями, допомагаючи учням усвідомити вектори реалізації навчальних досягнень у майбутній професійній діяльності. Особливий потенціал у цьому контексті мають уроки української мови та літератури, оскільки вони спрямовані на формування комунікативної, аналітичної та критичної компетентностей, а також здатності до самовираження й рефлексії. Уроки літератури дають можливість моделювати та обговорювати соціальні ролі, морально-етичні дилеми й

стратегії життєвого вибору персонажів, що безпосередньо корелює з процесом професійного самовизначення особистості.

Сучасні дослідження як українських (Т. Кузьменко, Т. Мельничук, Н. Олійник, Л. Соколенко), так і зарубіжних науковців (J. Coigo, J. Gee, G. Lemke, M. Leu) підтверджують, що розвиток критичного мислення, мовленнєвої компетентності та навичок аналізу текстів безпосередньо сприяє формуванню готовності молоді до свідомого вибору професійного шляху. Водночас наявні методики та навчальні плани потребують подальшого вдосконалення задля повної реалізації профорієнтаційного потенціалу мовно-літературних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Державний стандарт базової середньої освіти визначає, що ключова компетентність – «навчання впродовж життя» – передбачає здатність визначати власні навчальні цілі та способи їх досягнення, а також об'єктивно оцінювати результати своєї діяльності [8]. Саме тому сучасна концепція профільного навчання вимагає від учителя-словесника не лише трансляції мовних норм, а й сформованості профорієнтаційної компетентності. Як зазначає В. Зінченко, це є фундаментом для побудови індивідуальної освітньої траєкторії учня [4]. У цьому контексті вчитель української мови та літератури постає ментором, який допомагає школяреві ідентифікувати власні інтереси та зіставити їх із реальними запитами суспільства.

Важливо розуміти, що кабінет української мови та літератури має стати специфічним стимулювальним середовищем. У такому просторі учень через саморефлексію отримує можливість для самопізнання. Зворотний зв'язок від педагога у цьому процесі є ключовим: він допомагає дитині виявити свої сильні сторони, як-от: хист до аналітики, ораторська майстерність чи креативне мислення.

На уроках української мови профорієнтаційний складник може бути реалізований через роботу з комплексними завданнями до текстів профільного спрямування, як рекомендує Л. Федчук [12]. На думку дослідниці, опрацювання

таких текстів забезпечуватиме реалізацію всіх змістових ліній програми та формуватиме мотивацію до вивчення мови. Це, своєю чергою, дозволить підвищити як пізнавальний, так і профорієнтаційний потенціал навчального заняття.

Доцільними будуть і комунікативно спрямовані завдання, що моделюють реальні ситуації професійної взаємодії. Наприклад, під час вивчення теми «Офіційно-діловий стиль мовлення» учням варто запропонувати практичні вправи, безпосередньо пов'язані з їхньою майбутньою діяльністю:

- складання резюме та мотиваційного листа;
- написання заяви на стажування або працевлаштування;
- моделювання ділового електронного листування;
- проведення «мініспівбесіди» у парах чи мікрогрупах.

Такі вправи сприяють формуванню мовної стійкості, культури ділової комунікації та навичок самопрезентації, що є критично важливими для конкурентоспроможності фахівця в будь-якій галузі.

Під час опрацювання теми «Публіцистичний стиль. Усний виступ» ефективною є вправа «Моя майбутня професія», у межах якої учні готують коротку промову або презентацію про обрану спеціальність, аргументуючи її актуальність, перелік необхідних компетентностей та власну мотивацію.

У межах вивчення розділу «Стилі мовлення» учні можуть реалізувати колективний проєкт «Українська мова в професіях майбутнього». Дослідження фокусується на тому, які саме мовні складники є критичними в ІТ-сфері, медицині, юриспруденції, дипломатії чи культурному менеджменті. Результатом такої діяльності може стати створення інтерактивного словника фахової лексики або мінідовідника «Мова моєї професії».

До теми «Складнопідрядне речення» доцільно запропонувати учням завдання у форматі «Редакторська майстерня». Старшокласники отримують текст рекламного оголошення, фрагмент публіцистичної статті або проєкт мотиваційного листа, які мають відредагувати відповідно до норм української літературної мови. Виконання таких вправ актуалізує значущість професій

редактора, філолога, копірайтера, журналіста та фахівця з медіакомунікацій. У такий спосіб учні усвідомлюють, що граматики й синтаксис є не просто теоретичними абстракціями, а дієвими інструментами успішної професійної діяльності.

Значного профорієнтаційного спрямування набувають і теми з розвитку мовлення, зокрема:

- інтерв'ю (моделювання діалогу з представником обраної професії);
- дискусія (наприклад, на тему «Які професії будуть затребуваними в майбутньому?»);
- есе-роздум («Професія як шлях до самореалізації»).

Ми поділяємо думку В. Заєць, що «у творчому портфоліо вчителя-словесника мають бути дидактичні матеріали професійного спрямування, розподілені за рубриками, як-от: «Відомі мовознавці», «Світ лінгвістичних професій» тощо» [3].

Інноваційним вектором профорієнтаційної роботи є інтеграція елементів медіаосвіти та цифрових форматів в освітній процес [14]. Зокрема, учням доцільно запропонувати реалізацію мультимедійного проекту «Професії у сучасному інформаційному просторі», у межах якого вони записують подкасти українською мовою, готують відеоінтерв'ю з фахівцями або розробляють контент для професійного блогу. Виконання таких завдань сприяє комплексному формуванню цифрової грамотності, комунікативної мобільності та навичок критичного аналізу інформації – компетентностей, що є фундаментальними для конкурентоспроможності на сучасному ринку праці [1].

Ще одним перспективним підходом є впровадження елементів гейміфікації, що значно підвищує навчальну мотивацію старшокласників. Зокрема, ефективним є проведення уроку у форматі квест-гри «Професійні горизонти», де кожна локація відповідає певній галузі діяльності:

- «Журналістика» (редагування заголовка та створення стислого інформаційного повідомлення);

- «Юриспруденція» (складання проєкту офіційного документа з дотриманням норм ділового стилю);
- «Психологія» (написання емпатійного тексту підтримки);
- «Менеджмент» (підготовка лаконічної презентації командного проєкту).

Такий ігровий формат дозволяє учням апробувати різні соціальні ролі, що сприяє глибшому самопізнанню та усвідомленню власних професійних інтересів.

Професійна діагностика не обов'язково має бути реалізована через окреме тестування. На уроках мови вона може відбуватися імпліцитно (приховано). Завдяки методу педагогічного спостереження за тим, як учень взаємодіє з текстами різних стилів (публіцистичним, науковим, художнім), учитель має змогу ідентифікувати його схильність до певного типу професійної діяльності. Це дозволяє оптимізувати траєкторію професійного самовизначення особистості ще на етапі шкільного навчання.

Українська література володіє потужним потенціалом для формування професійних цінностей та життєвих орієнтирів учнів. Її змістове наповнення спрямоване не лише на розвиток читацької компетентності, естетичного смаку чи національної свідомості, а й на осмислення учнями життєвих стратегій, етичних виборів та моделей професійної поведінки [5]. Аналіз художніх творів сприяє глибшому розумінню внутрішнього світу особистості, її мотивації та відповідальності, що безпосередньо корелює з процесами особистісного й професійного самовизначення старшокласників [11].

Особливо значущим є те, що літературні персонажі постають носіями певних ціннісних орієнтирів, прикладами відданості фаховому покликанню або, навпаки, застереженням щодо моральних помилок і соціальної дезадаптації. У такому контексті уроки української літератури створюють умови для формування в учнів здатності співвідносити власні здібності й амбіції з вимогами сучасного суспільства та майбутньої професійної діяльності.

Так, під час вивчення поеми Івана Франка «Мойсей» доцільно акцентувати увагу на проблемах лідерства, служіння суспільству, ролі наставника та відповідальності за колектив. Образ Мойсея постає символом особистості, яка чітко усвідомлює власну місію та бере на себе складну функцію духовного провідника.

У профорієнтаційному аспекті твір дає змогу актуалізувати обговорення професій соціального спрямування, зокрема педагога, психолога, соціального працівника, управлінця та громадського діяча. Старшокласники можуть проаналізувати перелік якостей і компетентностей, що є визначальними для цих фахівців: здатність мотивувати, емоційна витримка, моральна стійкість, відповідальність і гуманізм. Таким чином, художній текст слугує підґрунтям для усвідомлення суспільної значущості професій, орієнтованих на роботу з людьми.

Не менш вагомий профорієнтаційний потенціал має повість Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», у якій розкрито деструктивні наслідки порушення міжособистісної комунікації та культури взаємин. Аналізуючи конфліктну поведінку героїв, учні приходять до висновку, що успішність фахівця в будь-якому професійному середовищі залежить не лише від рівня кваліфікації, а й від уміння співпрацювати, конструктивно розв'язувати суперечності та підтримувати здоровий психологічний клімат у колективі. На матеріалі твору доцільно організувати дискусії про значущість соціальних компетентностей у сучасному світі, роль емоційного інтелекту та комунікативної культури в ділових і трудових відносинах.

Особливу цінність у контексті самореалізації має драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня», яка актуалізує проблеми свободи особистості, творчого покликання та духовного вибору. Образ Мавки уособлює автентичний талант, прагнення до самовираження, здатність до творення краси й гармонії.

У профорієнтаційному вимірі твір дає змогу розглянути професії креативного та гуманітарного спрямування: мистецтво, дизайн, культурний менеджмент, педагогіку, психологію та літературну діяльність. На основі тексту

учні можуть виконувати творчі завдання, що сприяють глибшому усвідомленню власних здібностей та пошуку способів їх успішної реалізації в майбутній професійній діяльності.

Надзвичайно актуальним для старшокласників у контексті професійного становлення є роман Валер'яна Підмогильного «Місто», у якому відображено процес адаптації молодого людини до динамічного соціального середовища, формування кар'єрних амбіцій та пошук життєвого шляху. Головний герой Степан Радченко долає складний шлях самоствердження, стикаючись із моральними дилемами та необхідністю ухвалювати відповідальні рішення, що визначають його майбутнє.

Аналіз твору сприяє осмисленню учнями проблем професійного вибору, ролі внутрішньої мотивації та етичної відповідальності за власні дії. Обговорення роману допомагає учням усвідомити, що справжній кар'єрний успіх та інтеграція в професійне співтовариство мають ґрунтуватися на фундаментальних моральних цінностях і безперервному саморозвитку.

Проблематика професійної незалежності та самореалізації особистості яскраво представлена у творчості Ольги Кобилянської. Зокрема, у повісті «Людина» порушено питання рівних можливостей, значення освіти та права на вільний професійний вибір. Прагнення героїні бути самостійною особистістю, здатною визначати власну долю, актуалізує сучасні дискусії про подолання соціальних стереотипів, гендерну рівність у професійному середовищі та важливість безперервної освіти як ресурсу свободи й розвитку.

Важливим аспектом профорієнтаційної роботи на уроках літератури є також формування соціальної відповідальності. Роман Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» дає змогу осмислити вплив середовища на долю людини, проблему морального вибору та наслідки соціальної дезадаптації. У цьому контексті доцільно акцентувати увагу на професіях правозахисної та соціальної сфер: адвоката, правознавця, соціального працівника, громадського активіста.

Використання технології ЧПКМ допомагає впорядковувати інформацію, виділяти головне та формувати критичне мислення [6]. Зокрема, графічні організатори (кластер, «асоціативний куш», діаграма Венна, таблиця «ЗХД», «інсерт», концептуальна таблиця) дозволяють учням нелінійно структурувати власні думки, порівнювати риси персонажів та їхні соціальні ролі.

Висновки. Уроки української мови та літератури в умовах профільного навчання постають дієвим інструментом професійної орієнтації молоді, оскільки забезпечують розвиток мовленнєвих умінь, комунікативної культури, критичного мислення та здатності до самопрезентації. Мовно-літературна освіта сприяє формуванню ціннісних орієнтирів, морально-етичних установок і соціальної відповідальності – фундаментальних складників професійного становлення особистості.

Інтеграція профорієнтаційних завдань в освітній процес через аналіз художніх образів, моделювання ситуацій фахового спілкування, виконання практико-орієнтованих вправ та використання інтерактивних методів (гейміфікації, ЧПКМ, медіапроектів) створює умови для свідомого вибору майбутнього фаху. Реалізуючи потужний потенціал мовно-літературних дисциплін, профільна школа забезпечує підготовку компетентного випускника, здатного до успішної самореалізації та адаптації в сучасному динамічному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Андрейко С.С. Формування критичного мислення учнів ЗЗСО на уроках літератури в профільних класах : кваліфікаційна робота; наук. керівник М. Починкова. Лубни : ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2025. 105 с.

2. Гришин В.В. Підготовка майбутніх учителів до використання технологій практико-орієнтованого навчання як засобу розвитку їх профорієнтаційної компетентності : магістерська робота ; наук. керівник І. Є. Макаренко. Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 94 с.

3. Заєць В. Г. Методичні рекомендації до роботи з професійно орієнтованими навчальними текстами на уроках української мови у

допрофільних 8-9 класах. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка., 2012, 17. С. 36-39.

4. Зінченко В.П. Модель формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів та їх експериментальна перевірка. *Sciences of Europe*. № 48. Прага, 2020. 70 с.

5. Кришук В.Л. Підготовка майбутніх учителів української мови та літератури до реалізації основних завдань літературної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 1. С. 217-388.

6. Легоненко О.А. Розвиток критичного мислення на уроках української мови та літератури як умова самовдосконалення вчителя та самореалізації учня : методичний посібник. 2023. 112 с.

7. Міністерство освіти і науки України (МОН). Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська та зарубіжна літератури) : нормативно-методичний документ. Київ : МОН України, 2023. 48 с.

8. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. Верховна Рада України : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2026)

9. Профільна середня освіта: профорієнтаційний супровід учнів в умовах реформування старшої профільної школи: колективна монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 5-25.

10. Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича / за ред. Н. В. Павлик. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. 147 с.

11. Українська мова і література в школі: методичний збірник, 2024. № 80-81. Львів : ПТТА, 2024. 112 с.

12. Федчук Л. Робота з текстами профільного спрямування як один із шляхів реалізації особистісно зорієнтованого навчання української мови у 8-9 класах. *Нова педагогічна думка*. 2008. №4. С. 182.

13. Kokhanovska O., Kasatkin O. Literary pedagogy in the education system: achievements and prospects of development in the XXI century. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. № 29. С. 55-60.

14. Rozman I., Kravchenko L. Media education as a factor in the development of students' critical thinking in the lessons of foreign literature in senior classes / I. Rozman, L. Kravchenko. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. № 29. С.122-125.

Наукове видання

Колектив авторів

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
М. ОДЕСА, УКРАЇНА, 20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Українською мовою

Відповідальний редактор: Ірина Олександрівна Бартенєва
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Підписано до друку 06.03.2026 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 21,62. Наклад 300 прим.
Зам. № 0603/1

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
Тел.: +38 (048) 700 11 55
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014

